

Memorecorder als hulp bij vogelen in den vreemde

Henri Groeneveld

*'Al raak ik aan de waterkant
In observaties steeds getrainder
Van eenden heb ik geen verstand
Voor mij zijn alle eenden eender....'*

In het kadertje staan de woorden van schrijver en cabaretier Ivo de Wijs en ze horen thuis in het theater. In het veld zijn alle eenden niet 'eender'. Kijk maar in je vogelgids. Maar ja, hoe herken je in het vreemde veld de 'eendere' eenden? Met verrekijker en geïllustreerde vogelgids op vakantie in Europa heb je een prima basis voor een lijstje leuke waarnemingen. Als je een beetje thuis bent in de Nederlandse avifauna kom je in Europa meestal een heel eind: bekend met wat essentiële kenmerken kun je aardig wat buitenlandse soorten eigenhandig op naam brengen. Kom je echter in een gebied met een totaal andere avifauna, dan is een dergelijke geïllustreerde vogelgids een onmisbaar attribuut maar tegelijkertijd ook een grote handicap. Doorgaans staan alle waargenomen vogels er in en vaak zijn dat er nog al wat: bijvoorbeeld Ecuador met 1653 soorten, waaronder 142 soorten kolibries! Het gevolg is dat je een waarneming niet zo snel in de gids kunt vinden. Heb je eenmaal een plaatje gevonden dat een beetje op je waarneming lijkt en wil je dat ter plekke vergelijken, dan is de vogel in het veld meestal al gevlogen.

Memorecorder

Om mijn observaties wat later alsnog een grote kans op een juiste determinatie te kunnen geven, gebruik ik al jaren een memorecordertje. Ik heb er in drie jaar één 'versleten'. Nu gebruik ik een Sony M-670V op vogeltochten in het buitenland en ik heb dit apparaat altijd onder handbereik. Na één druk op de knop kan ik mijn verhaaltje kwijt aan een klein geluidsbandje en een goede beschrijving geeft later de nodige informatie om de juiste naam te kunnen achterhalen. Je kunt dan blijven vogelen en je hoeft niet te zoeken in de vogelgids. Zo nodig neem je de (dikke) vogelgids niet mee het veld in, dat scheelt in Ecuador 1,75 kg bagage. Hieronder volgen wat eigenschappen die van belang zijn voor de aanschaf van een bruikbaar memorecordertje voor een vogelaar.

Met één hand te bedienen

Dat wil zeggen: aan- en uitzetten. Je kunt een dergelijk klein apparaatje gemakkelijk in één hand bij je mond houden en daarbij ook nog een verrekijker voor je ogen houden. Aan een koordje om

je nek hangen is een prima alternatief. Met een telescoop wordt zoiets natuurlijk helemaal gemakkelijk. Ook onderweg, in een auto, bus of trein waar schrijven nogal lastig is, is het een fluitje van een cent om je waarnemingen in te spreken.

Microcassettebanden

Hoewel er tegenwoordig modernere apparaten op de markt zijn, heeft de memorecorder met microcassette nog mijn voorkeur. Ze zijn eenvoudig, gemakkelijk te bedienen en tamelijk robuust. Dergelijke memorecorders zijn er voor twee typen: microcassette (57x 38 mm) en digitaal: een tape waarop je met twee snelheden kunt opnemen (2,4 of 1,2 cm/s) en daarmee kan men 60 tot 120 minuten opnamen maken. Is het bandje vol, dan kan een nieuwe worden geplaatst en u kunt daarna weer ruim honderd observaties inspreken.

Teller

Een teller is onmisbaar voor je vele waarnemingen. Als je het bandje in de recorder legt, zet dan de teller op nul.

Verder heb je daar geen omkijken meer naar. Deze functie bewijst zijn onmisbare waarde bij het uitwerken van de waarnemingen.

Stroom

De meeste apparaatjes werken op één of twee batterijen van het type AAA. Met één set kun je uren vooruit. Geen narigheid van oplaadapparaten die ergens een paar uur in een stopcontact moeten. Met een setje batterijen en een stapeltje bandjes kun je wekenlang zonder stopcontact je waarnemingen inspreken.

Observaties

Om je ingesproken waarnemingen zo volledig mogelijk te laten zijn, volgen hier enkele tips:

- Begin iedere dag met de vermelding van de dag en datum. "...maandag, 10 juli 2006."
- Noem regelmatig de tijd en de locatie en eventueel het weer. "... 's middags halfvier, onderweg tussen Cosanga en Narupa, vanuit de bus gezien in een droge, ondiepe sloot langs de hobbelige weg, langs een bos, beetje bewolkt weer."

- Noem de grootte en kleur van het beest (vergelijken met een Nederlandse soort is handig). "... een groene vogel (rug en staart), zeker zo groot als een kauw, zo niet groter."

- Maak een opsomming van alle kenmerken die je ziet (en hoort). "... beestje heeft een dikke, gebogen, puntige snavel, heeft een grote witte keel (rossige buik?) en heeft het postuur van een Bijeneter."

Luidspreker/oortelefoon

Alle memorecorders hebben een ingebouwde luidspreker. Meestal kan ook een oortelefoon worden aangesloten. Zonder extra hulpmiddelen kun je de opnamen direct beluisteren en anderen laten horen. Handig als je later met anderen je waarnemingen uitwerkt.

Waarnemingen uitwerken

Na een dagje vogelen werk je deze waarnemingen uit in je notitieboekje: bandje afspelen, tellerstanden noteren, bijbehorende tekst noteren, vogelgids erbij en dan maar vergelijken met de afbeeldingen en beschrijvingen in je vogelgids. Meestal kom je er wel uit (mijn score ligt meestal rond de 85%). Dat je achteraf gezien een heleboel 'waardeloze' kenmerken opgenoemd hebt en de typische soortkenmerken niet vermeldde, hoort allemaal bij het spel. De simpele beschrijving hierboven van het 'groene, bijeneterachtige' beest in Ecuador bleek ruimschoots voldoende te zijn voor de Grote Glansvogel (*Jacamerops aurea*, Great Jacamar. Bijeneters komen in Ecuador niet voor). Verspreidingskaartjes willen ook nog wel eens 'helpen' om eigenhandig een soort te determineren. Heb je ter plaatse geen tijd om iedere dag je waarnemingen uit te werken, met zo'n tape kun je weken later thuis zeer genoegelijke uurtjes beleven. Omdat je waarnemingen chronologisch in het veld zijn opgenomen, met alle mogelijke 'storende' geluiden van vogels, menselijke emoties, commentaar en als je regelmatig de plaats en tijd hebt genoemd, komt zo een dag in het veld weer tot leven. Iedere gelukte determinatie geeft veel voldoening en van je niet gelukte determinaties hou je een redelijke beschrijving over. Wie weet, komt dat later nog eens van pas.

Lokale vogelgids

Ook is het handig om in het verre buitenland met een ervaren (lokale) vogelaar of vogelgids op stap te gaan. Deze kent de plekken en hij weet op welk tijdstip er leuke waarnemingen zijn te doen. Hij kan je meer kenmerken laten zien (en horen!) dan in menig vogelboek wordt vermeld. Ook hier is een memorecordertje heel handig: neem gesproken informatie van een lokale expert op. Een dergelijk klein recordertje in je hand wordt meestal niet als microfoon herkend en is voor de spreker ter plekke geen belemmering of hindernis. Het levert vaak een schat aan informatie op, die ter plekke met geen pen te noteren valt.

Nadelen

Naast de vele voordelen heeft een memorecordertje ook enkele beperkingen.

- De opnamekwaliteit mag dan vele malen beter zijn dan die van een MP3-speler met ingebouwde microfoon, het is nu eenmaal geen hifi (bandruis door de lage bandsnelheid). Ook de losse microfoon (er zijn veel typen) levert geen betere opnamen. In een windstil bos wil het nog wel eens lukken om fraaie opnamen te maken en deze kunnen later prima worden vergeleken met bestaande (professionele) cd-opnamen. Om een verzameling vogelgeluiden aan te leggen, is dit apparaat niet geschikt.
- Met wat winderig weer laat de geluidskwaliteit het nog wel eens wat afweten. Het kan helpen als het microfoongedeelte met een zakdoek wordt afgeschermd. Zolang de gesproken tekst nog verstaanbaar is, heb je bruikbare informatie die je later op papier uitwerkt.

c. Tijdens de opname stevig vasthouden. Het voor ons oor nauwelijks hoorbare geluid van schuivende vingers wordt door de ingebouwde microfoon versterkt geregistreerd.

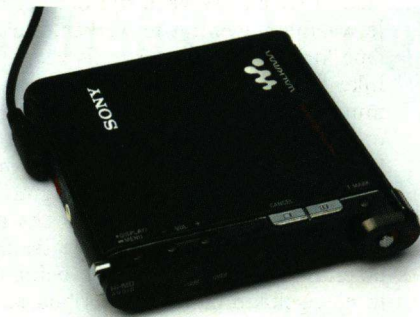
d. Stof en vocht zijn funest voor dit stukje elektronica. Een niet aflatende zorg om dit ongerief te voorkomen is noodzakelijk. Storingen zijn in het veld zelden te verhelpen.

Digitale memorecorder, voor- en nadelen

Memorecordertjes met een bandje hebben waarschijnlijk hun langste tijd gehad. Ook hier is de digitalisering inmiddels opgekuurd. Digitale memorecorders zijn kwalitatief zeker zo goed zo niet beter. De eenvoudigste modellen hoeven niet duur te zijn. Ze kunnen dan wel een gelimiteerde opslagcapaciteit hebben. Ieder ingesproken berichtje wordt als een apart bestand opgeslagen. Het aantal bestanden dat opgeslagen kan worden en de totale opnameduur, zijn bij de goedkopere apparaatjes beperkt. Wie drie weken in het veld is, dient dus op de opnamecapaciteit te letten.

Alternatief is dan een memorecorder met een groter geheugen (bijvoorbeeld de Sony ICD-SX56 kan 495 berichten opslaan), maar ook hier geldt: vol is vol... De nieuwere techniek kan ook gebruikt worden via een verwisselbare memorystick. Dat kan met bijvoorbeeld een Sony ICD MX20. Een setje memorysticks is net zo handig als een setje bandjes.

Digitale memorecorders kunnen in verschillende kwaliteiten opnemen en eenmaal ingesteld is ook hier één druk op

Figuur 2 - Evenals een memorecorder heeft een minidiskrecorder ook het voordeel dat de capaciteit gemakkelijk kan worden uitgebreid door een nieuwe schijf in te voeren zodra de voorgaande vol is. De bediening is wel wat omslachtiger en voor het opnemen en het beluisteren moet

de knop genoeg om de opname te starten (en weer te stoppen). Let wel op de grootte van de knopjes. Ze dienen niet te klein te zijn.

Eenmaal weer thuis van een verre vogeltrip is het niet zo moeilijk om zo nodig alle opgenomen waarnemingen op een cd te zetten. Ook mijn analoge memorecordertje heeft die mogelijkheid: de aansluiting voor het oortelefoontje is een prima uitgang naar de analoge ingang

van een cd- of minidiskrecorder. Toch maak ik van deze mogelijkheid zelden gebruik. Als alle notities eenmaal in mijn boekje staan, gebruik ik mijn bandjes weer opnieuw. Dat notitieboekje, met alle al dan niet uitgewerkte waarnemingen en aanvullende opmerkingen, is mijn definitieve geheugen en kostbare souvenir van een vogeltrip.

■ H.W. Groeneveld, Albert Schweitzerlaan 37, 3451 EB Vleuten.